

УДК 342.4(477)(091)

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ОФІЦІЙНИХ СПОСТЕРІГАЧІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК У РОЗВИТКУ ТРАДИЦІЇ ВИБОРНОСТІ В УКРАЇНІ

І. Панкевич

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна*

Розглянуто проблему становлення інституту офіційних спостерігачів протягом останніх двох десятиліть новітньої історії української держави. На підставі проведеного аналізу зроблено висновок про те, що інститут офіційних спостерігачів розвиває традицію виборності в Україні та є її невід'ємною складовою.

Ключові слова: традиція виборності, вибори, офіційні спостерігачі.

Протягом більше ніж двадцяти років існування новітньої української держави інститут офіційних спостерігачів було суттєво реформовано та удосконалено. Так, у часи Радянського Союзу інституту офіційних спостерігачів від іноземних держав та міжнародних організацій на виборах не було взагалі. В СРСР як дуже закритій державі результати будь-яких виборів були «прогнозованими». Тому саме проголошення незалежності України можна вважати тією точкою відліку, з якої починається реальне становлення згаданого інституту. З огляду на вищесказане потрібно детально науково дослідити проблему становлення інституту офіційних спостерігачів як важливого чинника у розвитку традиції виборності в Україні.

Перша згадка про іноземних офіційних спостерігачів з'явилася у Законі України «Про вибори народних депутатів України» від 18 листопада 1993 р., стаття 6 якого встановлювала, що на засіданнях виборчих комісій, під час реєстрації кандидатів, під час голосування, підрахунку голосів на виборчій дільниці, визначенні результатів виборів по округу і підбитті загальних підсумків виборів мають право бути присутніми довірені особи кандидатів у депутати або уповноважені ними на те особи, по одному представнику від партій, їхніх виборчих блоків, які беруть участь у виборчій кампанії, трудових колективів, які висунули кандидатів у депутати, від позапартійних комітетів виборців, створених для контролю за ходом виборчої кампанії, а також офіційні спостерігачі від інших держав і міжнародних організацій [1]. На підставі аналізу наведеної законодавчої норми можна стверджувати, що усі зазначені вище категорії осіб володіли однаковими повноваженнями. Наступний прийнятий українським парламентом виборчий закон від 24 вересня 1997 р. інституту офіційних спостерігачів також присвятив лише одну ст. 30, яку складно визнати вичерпною. Згадана стаття встановлювала, що у заходах, пов'язаних з виборами, можуть брати участь офіційні спостерігачі від інших держав та міжнародних організацій, а також громадських організацій України та кандидатів у депутати [2]. Таке дуже загальне формулювання законодавця не могло сприяти належному врегулюванню правового статусу офіційних спостерігачів. Тому, керуючись ст. 26 закону України «Про Центральну виборчу комісію», постановою № 8 від 14 січня 1998 р. ЦВК затвердила Положення про статус офіційних спостерігачів від інших держав та міжнародних організацій, а також громадських організацій України та кандидатів у народні депутати на виборах народних депутатів України [7]. Оскільки не існувало окремого

документа, який врегулював би статус офіційних спостерігачів у інших видах виборів в Україні, дію згаданого положення, згідно з Постановами Центрвиборчкому № 52 від 9 лютого 1998 р. «Про офіційних спостерігачів від інших держав і міжнародних організацій та їх статус при підготовці та проведенні виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» [8] та № 107 від 20 березня 1998 р. «Про офіційних спостерігачів та їх статус при підготовці та проведенні виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим», було поширено на відповідні види виборів [9]. Так, українське виборче законодавство було приведено у відповідність до європейських стандартів, які стали обов'язковими для нашої держави після її приєднання до Ради Європи. З огляду ж на те, що після вступу України до цієї шанованої міжнародної організації у листопаді 1995 р. саме недотримання принципу прозорості проведення виборів неодноразово призводило до того, що Парламентська Асамблея Ради Європи погрожувала Україні виключенням зі складу Ради Європи, таке врегулювання правового статусу офіційних спостерігачів було більш ніж актуальним. Згадане Положення передбачало, що офіційні спостерігачі від інших держав та міжнародних організацій акредитуються при Центральній виборчій комісії, а їхні повноваження починаються з дня акредитації і закінчуються після встановлення результатів виборів. Положення достатньо вичерпно закріплювало права та обов'язки офіційних спостерігачів, які отримали право бути присутніми на засіданнях виборчих комісій, на зустрічах кандидатів у депутати, їхніх довірених осіб, уповноважених осіб політичних партій, виборчих блоків партій з виборцями, передвиборних зборах, мітингах; перебувати у приміщеннях виборчих дільниць під час голосування, підрахунку голосів на виборчій дільниці, встановленні результатів виборів в одномандатних виборчих округах та у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі; за погодженням з головою відповідної виборчої комісії або особи, яка виконує його обов'язки, робити кінозйомки, звуко- та відеозапис, фотографувати; знайомитися із списками виборців, виборчими бюлетенями, матеріалами передвиборної агітації; висловлювати голові відповідної виборчої комісії свої думки, враження, пропозиції під час проведення виборчої кампанії; з додержанням вимог законодавства України проводити прес-конференції, звертатись у засоби масової інформації [6]. Водночас Центральна виборча комісія могла достроково припинити повноваження офіційного спостерігача за порушення ним норм виборчого законодавства України, позбавивши його права бути присутнім на засіданні комісії або на виборчій дільниці під час голосування та підрахунку голосів [10].

Інакше врегулювався статус офіційних спостерігачів у парламентських виборах 2002 р. Законодавець, спираючись на досвід застосування цього інституту в умовах посттоталітарної української держави, відмовився від детального врегулювання статусу офіційних спостерігачів у підзаконних нормативно-правових актах та запровадив необхідні норми до виборчого законодавства. Зокрема, Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 18 жовтня 2001 р. передбачав поділ офіційних спостерігачів на дві категорії: офіційні спостерігачі від партій (блоків), кандидати у депутати від яких зареєстровані в багатомандатному окрузі, від кандидатів у депутати, зареєстрованих в одномандатних округах. Ця категорія спостерігачів певною мірою брала участь у виборчому процесі. Інша категорія – офіційні спостерігачі від іноземних держав та міжнародних організацій – могли лише вести спостереження за ходом виборчого процесу [3]. Стаття 59 згаданого закону, що стосувалася інституту офіційних спостерігачів, спочатку не поділяла їх на дві категорії. Проте Законом

України «Про внесення змін до Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 17 січня 2002 р. до ст. 59 Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 18 жовтня 2001 р. було внесено зміни, зокрема щодо надання можливості офіційним спостерігачам від іноземних держав та міжнародних організацій вести спостереження за ходом виборчого процесу [4]. На нашу думку, первісне звучання наведеного закону мало місце унаслідок недогляду законодавця, оскільки абсолютно очевидним є те, що представники іноземних держав чи міжнародних організацій не можуть брати участі у виборах в Україні. Згаданий парламентський виборчий закон змінив процедуру реєстрації офіційних спостерігачів та окремо врегулював проблему повноважень двох їхніх категорій. Реєстрацію офіційних спостерігачів іноземних держав та міжнародних організацій було віднесено до повноважень Центральної виборчої комісії. Пропозиції щодо їхньої реєстрації, відповідно до статті 61 чинного на той час парламентського виборчого закону, подавалися до Центральної виборчої комісії не пізніше як за 10 днів до дня виборів безпосередньо або через Міністерство закордонних справ України [3]. Рішення про реєстрацію офіційних спостерігачів від іноземних держав, міжнародних організацій ЦВК приймала не пізніше як за 5 днів до дня виборів та видавала їм посвідчення за встановленою нею формою [3]. Що стосується офіційних спостерігачів від партій (блоків) чи кандидатів у депутати, то ними могли бути громадяни України, які мають право голосу і не є членами жодної виборчої комісії [3]. Цю категорію офіційних спостерігачів реєструвала окружна виборча комісія за поданням, відповідно, керівних органів районної, міської (міськрайонної) чи вищого рівня організації партії (організацій партій, що входять до блоку), кандидата у депутати. Подання про реєстрацію спостерігача від партії (блоку) за підписом керівника районної, міської (міськрайонної) чи вищого рівня організації партії (організацій партій, що входять до блоку), кандидата у депутати, зареєстрованого в одномандатному окрузі, вносилося до відповідної окружної виборчої комісії не пізніше як за п'ять днів до дня виборів. За результатами розгляду подання окружна виборча комісія видавала офіційним спостерігачам посвідчення за формою, встановленою Центральною виборчою комісією [3]. У світлі парламентського виборчого закону зразка 2001 р. суттєво відрізнявся обсяг повноважень національних та зарубіжних офіційних спостерігачів. Повноваження останніх розповсюджувалися на всю територію України. Для обох категорій спостерігачів виборче законодавство передбачало, що їхні повноваження починаються з дня їхньої реєстрації відповідною виборчою комісією і припиняються після встановлення Центральною виборчою комісією результатів виборів депутатів [3]. Тогочасний закон надав офіційним спостерігачам від іноземних держав, міжнародних організацій ті ж права, котрі в 1998 р. надало Положення про статус офіційних спостерігачів від інших держав та міжнародних організацій, а також громадських організацій України та кандидатів у депутати на виборах народних депутатів України. Закон надавав можливість, за погодженням з Центральною виборчою комісією, утворювати разом з іншими спостерігачами від іноземних держав, міжнародних організацій тимчасові групи спостерігачів для координації їхньої діяльності в межах передбачених законом повноважень [3].

Парламентські вибори 2002 р. виявили суттєві розбіжності оцінок щодо перебігу виборів з боку різних тимчасових груп спостерігачів. З одного боку, група спостерігачів Ради Європи визнала ці вибори не до кінця прозорими. Заразом група спостерігачів – представників держав СНД визнала їх такими, що відповідають принципам вільних виборів. Подібна ситуація мала місце у березні 2006 р. під час президентських виборів в Білорусі. ОБСЄ визнала ці вибори керованими та

несправедливими, і, незважаючи на те, що виборці потенційно могли обирати серед чотирьох кандидатів на посаду президента держави, недемократичними. Україна погодилася з оцінкою результатів виборів у Білорусі, яку дала ОБСЄ, однак, з огляду на добросусідські відносини з цією країною, не підтримала міжнародної ізоляції Білорусі, вважаючи її неефективною та такою, що не сприяє демократизації цієї держави. Натомість міністр закордонних справ Росії С. Лавров стверджував, що місія ОБСЄ ще до початку виборів почала говорити про відсутність їхньої легітимізації та з упередженням коментувала виборчий процес у Білорусі, відіграючи деструктивну роль [11].

Значно ширший обсяг повноважень, ніж в офіційних спостерігачів від інших держав та міжнародних організацій, отримали офіційні спостерігачі партій (блоків) та кандидатів в депутати. Вони могли перебувати на виборчих дільницях під час голосування, спостерігати з будь-якої відстані за діями членів комісії, у тому числі під час видачі бюлетенів виборцям і підрахунку голосів, не заважаючи членам комісії фізично; робити фото-, кінозйомки, аудіо- та відеозаписи; бути присутніми при видачі виборчих бюлетенів членам дільничної виборчої комісії для організації голосування виборців за межами приміщення для голосування та під час проведення такого голосування; бути присутніми на засіданнях дільничних та окружних виборчих комісій, у тому числі під час підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці, встановлення підсумків голосування в одномандатному виборчому окрузі; скласти акт про виявлення порушення виборчого закону, що підписується ним та не менш як двома виборцями, які засвідчують факт цього порушення, із зазначенням їхніх прізвищ, імен, по батькові, адреси місця проживання, та подати його до відповідної виборчої комісії у встановлені строки [4]. Водночас офіційним спостерігачам партій (блоків) та кандидатів в депутати заборонялося: втручатися в роботу виборчої комісії, чинити дії, що порушують хід виборчого процесу або заважають членам виборчої комісії здійснювати свої повноваження; заповнювати замість виборця (у тому числі і на його прохання) виборчий бюлетень; бути присутніми при заповненні виборцем виборчого бюлетеня у кабіні (кімнаті) для таємного голосування. Відповідні дільничні виборчі комісії у разі порушення офіційним спостерігачем вимог закону могли позбавити його права бути присутнім у приміщенні виборчої дільниці під час голосування та на засіданнях дільничної виборчої комісії [4].

Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 25 березня 2004 р. запровадив три категорії офіційних спостерігачів. Найбільше прав отримали офіційні спостерігачі від партій (блоків), їх закон визнавав самостійним суб'єктом виборчого процесу. Що стосується офіційних спостерігачів від громадських організацій та офіційних спостерігачів від іноземних держав та міжнародних організацій, то вони могли вести спостереження за ходом виборчого процесу [5]. Останні дві категорії отримали різний обсяг повноважень та вимог. Офіційним спостерігачем від партії (блоку) – суб'єкта виборчого процесу – міг бути громадянин України, який має право голосу. Не міг бути офіційним спостерігачем від партії (блоку): член виборчої комісії; посадова особа органів виконавчої влади або суду, правоохоронних органів чи органів місцевого самоврядування; військовослужбовець; особа, яка проходить альтернативну (невійськову) службу [5]. Громадянин України реєструвався як офіційний спостерігач за поданням уповноваженої особи партії (блоку) у відповідному територіальному або загальнодержавному виборчому окрузі. Відповідна окружна виборча комісія здійснювала реєстрацію офіційних спостерігачів та видавала офіційним спостерігачам від партій (блоків) посвідчення за формою, встановленою Центральною виборчою

комісією, не пізніш як наступного дня після внесення подання [5]. Парламентський виборчий закон 2004 р. додав до прав офіційних спостерігачів, у порівнянні з парламентським виборчим законом 2001 р., право бути присутніми на засіданнях дільничних та окружних виборчих комісій; право звертатися до відповідної виборчої комісії чи до суду з вимогою про усунення порушень виборчого законодавства; вживати необхідних заходів щодо припинення протиправних дій під час голосування та підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці; право на отримання копії протоколів про передачу виборчих бюлетенів, про підрахунок голосів і встановлення результатів голосування та інших документів у передбачених законом випадках [5].

Новою позитивною рисою українського виборчого законодавства стало запровадження у виборчу практику інституту офіційних спостерігачів від громадських організацій. Зокрема ст. 76 закону України «Про вибори народних депутатів України» від 25 березня 2004 р. встановлювала, що громадські організації, до статутної діяльності яких належать питання виборчого процесу та спостереження за ним, зареєстровані у встановленому законом порядку не менш як за два роки до дня виборів, можуть за дозволом Центральної виборчої комісії мати офіційних спостерігачів, які ведуть спостереження за перебігом виборчого процесу, в тому числі за голосуванням, підрахунком голосів і встановленням підсумків голосування на будь-якій виборчій дільниці та в територіальному виборчому окрузі [5]. Згадані громадські організації не пізніше ніж за дев'яносто днів до дня виборів могли звернутися до Центральної виборчої комісії з клопотанням про дозвіл мати офіційних спостерігачів під час виборів депутатів. Своєю чергою Центральна виборча комісія не пізніш як на десятий день з дня отримання клопотання приймала рішення про надання дозволу громадській організації мати офіційних спостерігачів або про відмову в наданні такого дозволу, про що повідомляла громадську організацію наступного дня після дня прийняття відповідного рішення [5]. Не пізніше ніж за сімдесят днів до дня виборів депутатів офіційно публікувала у газетах «Голос України» та «Урядовий кур'єр» перелік громадських організацій, яким надано дозвіл мати офіційних спостерігачів на виборах депутатів [5].

Процедура реєстрації офіційних спостерігачів від громадських організацій була фактично тотожною до процедури реєстрації офіційних спостерігачів партій (блоків), що беруть участь у виборах. Проте обсяг їхніх повноважень – вужчим. Зокрема, офіційні спостерігачі від громадських організацій не мали права бути присутніми на засіданнях дільничних та окружних виборчих комісій; права звертатися до відповідної виборчої комісії чи до суду з вимогою про усунення порушень виборчого законодавства; вживати потрібних заходів щодо припинення протиправних дій під час голосування та підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці. Виборчий парламентський закон зразка 2004 р. чітко встановлював у ст. 76, що офіційний спостерігач від громадської організації не є суб'єктом виборчого процесу і не має прав суб'єкта виборчого процесу [5].

Інститут офіційних спостерігачів від громадських організацій відіграє у суспільно-політичному житті української держави щораз більшу роль, оскільки часто у період до Помаранчевої революції 2004 р. та аж до Революції гідності на зламі 2013–2014 рр. ця категорія офіційних спостерігачів була чи не єдиним вірогідним джерелом інформації щодо дотримання принципу вільних виборів в Україні. Такою авторитетною громадською організацією є, наприклад, створений у 1994 р. Комітет виборців України, який проводить моніторинг перебігу парламентських, президентських та місцевих виборів в Україні. Крім того, КВУ займається також проблематикою українського виборчого законодавства,

розвитком місцевого самоврядування, просвітницькою роботою серед населення у галузі виборчого законодавства [12].

Офіційні спостерігачі від іноземних держав, іноземних організацій за законом «Про вибори народних депутатів України» від 25 березня 2004 р. реєструвалися Центральною виборчою комісією за пропозиціями іноземних держав, міжнародних організацій, що вносилися безпосередньо або через Міністерство закордонних справ України до Центральної виборчої комісії не пізніше як за десять днів до дня виборів. Рішення про їхню реєстрацію приймалося Центральною виборчою комісією не пізніше як за п'ять днів до дня виборів [5]. Згаданий закон доволі чітко врегулював обсяг повноважень цієї категорії офіційних спостерігачів, який був подібним до обсягу повноважень офіційних спостерігачів від громадських організацій [5]. Не будучи учасниками виборчого процесу, вони не мали права бути присутніми на засіданнях дільничних та окружних виборчих комісій; права звертатися до відповідної виборчої комісії чи до суду з вимогою про усунення порушень виборчого законодавства; вживати необхідних заходів щодо припинення протиправних дій під час голосування та підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці. Проте закон надавав їм можливість перебувати на виборчих дільницях під час голосування, а також на засіданнях дільничних виборчих комісій під час підрахунку голосів виборців та окружних виборчих комісій при встановленні підсумків голосування [5]. Закон також чітко встановлював, що громадяни України не можуть бути зареєстровані офіційними спостерігачами від іноземних держав чи міжнародних організацій. Громадяни України або іноземці чи особи без громадянства, які володіють українською мовою, можуть супроводжувати зареєстрованих офіційних спостерігачів від іноземних держав і міжнародних організацій на території виборчих дільниць та під час засідань виборчих комісій виключно для виконання функцій перекладача [5].

Дещо по-іншому врегулює правовий статус офіційних спостерігачів нині чинний закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17 листопада 2011 р. Насамперед зазначимо, що згаданий закон вносить корективи, зумовлені поверненням України у парламентських виборах до змішаної мажоритарно-пропорційної виборчої системи. Крім того, суттєвою законодавчою новелою є те, що, згідно зі статтею 77 цього закону, у виборчому процесі можуть брати участь офіційні спостерігачі від партій, кандидатів у депутати, громадських організацій. Тобто, як бачимо, значно розширюється коло учасників виборчого процесу. Водночас офіційні спостерігачі від іноземних держав та міжнародних організацій можуть вести спостереження за ходом виборчого процесу [6]. Відповідним законом уніфіковано норми, які стосуються повноважень офіційних спостерігачів. Зокрема згадана вище ст. 77 нині чинного парламентського виборчого закону, не поділяючи у цьому випадку офіційних спостерігачів на категорії, встановлює, що їхні повноваження починаються з дня реєстрації відповідною виборчою комісією у передбаченому законом порядку, і припиняються після встановлення Центральною виборчою комісією результатів виборів депутатів [6].

Нині чинний парламентський виборчий закон, наділяючи громадські організації статусом учасника виборчого процесу, додатково значно розширює коло таких організацій та надає їм більше часу на «роздуми» щодо участі у виборчому процесі. Йдеться про те, що ст. 76 Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 25 березня 2004 р. надавала право брати участь у спостереженні за виборами тільки тим громадським організаціям, до статутної діяльності яких належать питання виборчого процесу та спостереження за ним, та які були зареєстровані у встановленому законом порядку не менш як за два роки до

дня виборів [5]. Заразом у змістовно відповідній їй ст. 78 нинішнього виборчого закону йдеться тільки про необхідність того, що питання виборчого процесу та спостереження за ним повинні належати до статутної діяльності відповідної громадської організації, а дворічного реєстраційного цензу немає [6]. Так само й офіційне опублікування Центральною виборчою комісією переліку громадських організацій, яким надано дозвіл мати офіційних спостерігачів на виборах депутатів, у газетах «Голос України» та «Урядовий кур'єр» відбувається не пізніше як за сорок п'ять днів до дня голосування, а не за сімдесят днів до дня виборів, як це було за попереднім законом.

На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок про те, що на сьогодні інститут офіційних спостерігачів розвиває традицію виборності в Україні та є її невід'ємною складовою. Відбувається поступове та неухильне «шліфування» та уніфікація українським законодавцем правових норм, що стосуються повноважень відповідних категорій офіційних спостерігачів.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 18 листопада 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 48. – Ст. 455.
2. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 24 вересня 1997 року // Офіційний вісник України. - 1998 р. – № 23. – С. 93. – Ст. 850, код акта 5484/1998.
3. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 18 жовтня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 51. – Ст. 265.
4. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 17 січня 2002 року // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 9. – Ст. 69.
5. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 25 березня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 27–28. – Ст. 366.
6. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17 листопада 2011 року // Відомості Верховної Ради України. – 2012. - № 10-11. - Ст. 73.
7. Постанова Центральної виборчої комісії №8 від 14 січня 1998 року «Про офіційних спостерігачів та їх статус при підготовці та проведенні виборів народних депутатів України» // Голос України. – 12.01.98. - № 12 (1762).
8. Постанова Центральної виборчої комісії №52 від 9 лютого 1998 року «Про офіційних спостерігачів від інших держав і міжнародних організацій та їх статус при підготовці та проведенні виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0052359-98>
9. Постанова Центральної виборчої комісії №107 від 20 березня 1998 року «Про офіційних спостерігачів та їх статус при підготовці та проведенні виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0107359-98>
10. Постанова Верховної Ради України «Про затвердження Положення про статус офіційних спостерігачів від інших держав та міжнародних організацій, а також громадських організацій України та кандидатів у депутати на виборах народних депутатів України // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 5. – Ст. 21.
11. Российская газета. – 25.03.2006.
12. <http://www.cvu.org.ua>.

*Стаття: надійшла до редакції 29.04.2015
прийнята до друку 01.07.2015*

**ESTABLISHMENT OF THE OFFICIAL OBSERVERS INSTITUTE
AS IMPORTANT FACTOR IN THE DEVELOPMENT
OF ELECTION TRADITION IN UKRAINE**

I. Pankevych

*Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska Str., 1, UA – 79000 Lviv, Ukraine*

For more than last twenty years of modern Ukrainian State existence the institute of the official observers has been substantially reformed and improved. Thus, during the Soviet Union existence the institute of official observers from international states and organizations at elections didn't exist at all, since the USSR was a very closed state and the outcomes of any elections were forecast. Therefore, the proclamation of Ukrainian independence may be considered as that turning point, from which the real formation of this institute has started. The first recollection about the foreign official observers appeared in the Law of Ukraine «On Election of the People's Deputies of Ukraine» of 18 November, 1993. The next electoral law of 24 September, 1997 adopted by the Ukrainian parliament devoted only one article to the institute of official observers, which is difficult to define as comprehensive one. The status of official observers was regulated otherwise during 2002 parliament elections. The legislator, based on experience of this institute application in conditions of Ukrainian post-totalitarian State, refused from the detailed regulation of the official observers' status in by-laws and introduced the necessary rules in the electoral legislation. In the light of 2001 parliamentary election draft law the scope of national and international observers' authority differed significantly. The Law of Ukraine «On Election of the People's Deputies of Ukraine» of 25 March, 2004 established in the election practice the institute of official observers from public organizations, which plays the growing role in the social and political life of Ukrainian State. The valid Law of Ukraine «On Election of the People's Deputies of Ukraine» of 17 November, 2011 inserted some corrections on the official observers institute regulation, determined with the return of Ukraine in parliamentary elections to the mixed majority-proportional electoral system. In particular, by giving to public organizations the status of the election process participant he additionally significantly expands the circle of such organizations and gives them time for «consideration» about the participation in the electoral process.

Finally, based on this analysis, it could be concluded that nowadays the institute of the official observers develops the electivity tradition in Ukraine and constitutes its integral part. Also the gradually and steady «grinding» and unification of legal rules, related to the authority of appropriate categories of the official observers, is performed by the Ukrainian legislator.

Keywords: election tradition, elections, official observers.